

Behovsinspel ”Kartläggning över hälsostatusen i svenska värphönsbesättningar”

1.1 Kartläggning av utmaningar

- Huvudutmaning
 - Sammanställning saknas över nationella hälsostatusen på gårdsnivå hos svenska värphönsuppfödare och producenter.
- Orsaker
 - Obduktion genomförs av besättningsveterinärer ute på gård, diagnosticeringen rapporteras inte in till något nationellt system vilket gör att nationell statistik och aktuell status saknas.
 - Ingen typning av *E.coli* finns eller görs vilket gör att lantbrukarna inte vet om det finns en aggressiv typ som kan behöva en anpassad eller justerad rengöringsrutin.
- Effekter
 - Genom en kartläggning över hälsostatusen kan kunskap över hur lantbrukaren ska arbeta förebyggande mot sjukdomar och störningar produceras.
 - Genom typning av *E.coli* kan kunskap över hur lantbrukaren ska arbeta förebyggande mot *E.coli* produceras samt kan rutiner för tvätt och sanering behöva uppdateras eller verifieras.
 - Genom inventering och intervjuer hos värphönsuppfödare och producenter kan de vanligaste sjukdomarna. Sammanställningen blir en viktig början som leder till kunskap och följaktligen att ta fram förebyggande åtgärder hos svenska uppfödning- och äggproducenter.

1.2 Omvärldsbevakning

Sverige har ca 8,0-8,6 miljoner värphöns, medeldödligheten till slakt år 2023 var ca 6 % vilket resulterar i ca 500 000 värphöns som antingen självdör eller avlivas. Både ur en djurvälståndssynpunkt samt ur ett ekonomiskt perspektiv för lantbrukaren (samt ur beredskapsperspektiv på nationell nivå) är det av intresse att veta vad den vanligaste anledningen är till att höns dör eller avlivas för att kunna öka kunskapen om hur lantbrukarna

Besöksadress RISE Ultunaallén 4 756 51 Uppsala	Besöksadress RISE Ideon, Beta 5 Scheelevägen 17, Lund	info@animalienavet.se www.animalienavet.se
---	--	---

ska arbeta förebyggande med biosäkerhet och djurhälsa. Samt för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för den enskilde lantbrukaren. Det är även ett tidskrävande moment, och kan ha en negativ inverkan på personens välmående, med att behöva avliva sjuka höns och hantera djurkropparna från de avlidna eller avlivade hönsen.

Obduktion av sjuka höns genomförs oftast ute på gård av besättningsveterinär, undantag vid misstanke om epizooti där djur skickas till SVA. Diagnosticering sker på gård och rapportering görs inte till något nationellt register, ingen rapportering görs till SVA med undantag vid misstanke om epizootisjukdom. Detta gör att sjukdomsorsaken samt åtgärderna stannar på den drabbade gården och kunskapen stannar hos besättningsveterinären och den enskilde lantbrukaren.

Bakterien *Escherichia coli* (*E. coli*) finns överallt och kan orsaka flera olika sjukdomar hos fjäderfän. Blir hönsen i produktion stressade resulterar det i koliutbrott, begreppet kallas kolibacillos. Det orsakar bland annat gulsäcksinflammation, äggledarinflammation, underhudinflammation, bukhinneinflammation och koligranulom som leder till dödlighet. Diagnosen ställs genom obduktion och bakteriologisk undersökning. Det finns gårdar och lantbrukare med större problem med *E.coli* än andra gårdar, även om ingenting okulärt avviker mot andra gårdar som är mindre drabbade. Äggproducenterna håller höns längre och längre, hönsen värper mer och fler ägg vilket gör att pressen på hönsen ökar. Ju äldre de blir och ju mer specialiserade de blir desto känsligare och mer mottagliga för stress och sjukdomar blir dem. Genom kunskapen om hur aggressiva de koliformer är som finns i svenska värphönsbesättningar kan hönsen hjälpas bättre och lönsamheten ökas genom kunskap om bättre anpassade förebyggande insatser.

Då det saknas en kartläggning om det aktuella hälsoläget hos värphöns innebär det en risk att skötselrutiner inte är uppdaterade eller anpassade efter rådande status. Det är en brist i vilka kunskapsbrister som finns i svenska värphönsbesättningar och därför behövs en kartläggning för att identifiera vilka kunskapsbehov som är av prioritet.

1.3 Intressentanalys

Vid Kunskapsnavet Animalieproduktions besök hos SVA i februari 2025 lyftes problematiken från SVA att rapportering inte sker till dem, så den enda statistik de har är från fjäderfän som skickats in för obduktion.

Ämnet har lyfts på Svenska Ägg's stämma under mars 2025 i uppfödning- och kläckerirådet. I rådsmötet på stämman deltog svenska äggs veterinär som även hon påpekade problematiken med att hon saknar en överblick över statusen på svenska värphönsbesättningar.

Ämnet har lyfts vid Kunskapsnav Animalieproduktions analysgruppmöten sedan uppstart och problematiken har även lyfts i diskussioner med fjäderfäproducenter och avelsföretag.

Genom att kartlägga sjukdomsstatus samt genom serotypning av *E.coli*, där den epidemiologiska statusen identifieras, hos värphönsbesättningar kommer väl grundade råd och kunskap avseende förebyggande åtgärder kunna tas fram och ges till unghönsuppfödare och äggproducenter i Sverige.

1.4 Målformulering

Övergripande mål: Minskat antal fjäderfän av värphönsras som avlider, eller behöver avlivas, för stärkt produktivitet och konkurrenskraft vilket även kommer minska sårbarheten.

Projektmål: Kartläggning över hälsostatusen hos svenska värphönsbesättningar för identifiering av kunskapsluckor. Kartläggningar är en grund till förebyggande arbete som ger en god och förutsägbar äggproduktion som i sin tur ger en bättre ekonomi och minskad sårbarhet för den enskilde lantbrukaren.

Delmål:

Delmål ska prioriteras efter verkliga behov, exempel på delmål kan vara:

- Djurägarintervjuer som förslagsvis täcker:
 - Datainsamling från hela produktionsomgångar
 - Identifiering av de vanligast förekommande produktionssjukdomarna
 - Identifiering av vilka de känsligaste åldrarna och momenten är
 - Insamling och identifiering av lantbrukarnas erfarenheter och lärdomar
 - Identifiering av förebyggande åtgärder baserat på ovanstående punkter
- Obduktion av fjäderfä vid representativa åldrar
 - Fördelning bör motsvara den geografiska spridningen av anläggningar i landet
 - Antalet djur bör anpassas så att slutsatser kan dras
- Provtagning och serotypning av *E. coli* vid representativa åldrar
 - Fördelning bör motsvara den geografiska spridningen av anläggningar i landet
 - Antalet provet bör anpassas så att slutsatser kan dras
- Löpande förmedling bör förslagsvis ske till svenska unghönsuppfödare och äggproducenter om projektets förfarande för att säkerställa att delmålen prioriteras efter behoven

1.5 Aktivitetsplan

Aktiviteterna ska prioriteras och arrangeras efter verkliga behov men bör förslagsvis bestå av fyra moment. Resultatet av aktiviteterna ska identifiera kunskapsluckor som behöver uppdateras. Samtliga produktionssteg inom svensk värphönsproduktion bör kartläggas för att få en helhetsbild; avelsled, unghönsuppfödning och värphönsproduktion.

Del 1 – obduktion av höns

Genomförande av obduktion av fjäderfä veterinär. Momentet bör inte resultera i merarbete eller merkostnad för lantbrukaren. Urvalet ska göras så att fördelningen av besättningar motsvarar den geografiska spridningen av fjäderfäanläggningar i landet. Obduktion av sjuka och avlivade höns samt självdöda höns under minst 12 månader och över hela produktionsomgångar.

Del 2 – provtagning och typning av *E.coli*

Genomförande av provtagning av *E. coli* för typning av fjäderfä veterinär under minst 12 månader och över hela produktionsomgångar. Momentet bör inte resultera i merarbete eller merkostnad för lantbrukaren. Urvalet ska göras så att fördelningen av besättningar motsvarar den geografiska spridningen av fjäderfäanläggningar i landet.

Del 3 – djurägarintervjuer och datainsamling

Ta fram standardiserad mall för djurägarintervjuer gällande flockhälsa, sjukdomar, eventuella misstänkta epizooti-sjukdomar, samt inhysning och inredningssystem.

Djurägarintervjuer bör samla in erfarenheter gällande sjukdomsförlopp, dödlighet, åtgärder och hur de förebyggdes för framtida flockar. De ska även identifiera om vissa sjukdomar kan kopplas till någon typ av inredning som hålls idag. Samt om djurägaren haft flock med misstänkt epizooti som sedan inte visade sig vara en epizooti, vad var det i stället för förebyggande till framtida flockar.

Insamling av produktionsdata för analysering och identifiering av riskåldrar och eller riskmoment för ökad dödlighet i produktionen. Insamlade data ska anonymiseras.

Del 4 – förmedling till lantbrukare

Resultatet av kartläggningen bör kommuniceras löpande, minimum kvartalsvis, till relevanta målgrupper; lantbrukare, branschorganisation, avelsföretag och intresseorganisationer.

Förmedlingen bör anpassas efter målgruppen och projektets förfarande. Förmedling bör ske via relevanta forum så som branschkonferens, branschmedia som Tidningen Fjäderfä, webinarer och seminarier, publikation på Lantbrukets Kunskapsbank, Kunskapsnavet för animalieproduktions kommunikations-kanaler samt eventuellt på andra platser/medier som finns lämpade.

1.6 Budget

Budgetförslag: 6-8 miljoner kronor.